

3) виховання здатності сприймати, інтерпретувати та оцінювати художні твори, висловлювати особистісне ставлення до них, аргументуючи свої думки та оцінки;

4) виховання художніх інтересів, смаків, морально – естетичних ідеалів, потреб у художньо – творчій самореалізації та духовно – естетичному самовдосконаленні відповідно до індивідуальних можливостей та вікових етапів розвитку [3, 3].

У контексті інноваційних освітньо – виховних тенденцій мета художньої освіти виходить за межі суто просвітницьких ідеалів – формування естетичної культури учнів, хоча і не спростовується, але потребує суттєвого доповнення, адже воно не відбиває важливих елементів педагогіки – суб'єкт – суб'єктних взаємодій між учнем і учителем. Мистецтво стимулює не тільки загальноестетичний розвиток, а й творчі здібності та мислення, здатність до художнього самовираження, рефлексії, що є менш важливим ніж загальна ерудиція. Мистецтво допомагає школярам через переживання художніх образів знайти свою справжність. Тому потрібно, насамперед, опікуватись формуванням особливого ставлення людини до творів мистецтва, що має супроводжуватися перетворенням його ідей в осмисленні учнями у життєво важливі для них сценарії буття.

Отже, сучасні стратегії виховного впливу мистецтва в Україні набувають нового гуманістичного, особистісно – орієнтованого значення: в процесі сприймання творів мистецтва і практичної художньої діяльності - формувати в учнів особистісно – ціннісне ставлення до мистецтва, світоглядні уявлення, художньо – творче мислення, виховувати потребу і здатність в художньо – творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо в методичному забезпеченні навчального процесу з мистецьких дисциплін з метою формування позитивно налаштованих учнів до навколишнього світу, до розвитку позитивного мислення, спрямованості дітей на творчу діяльність як мистецьку, так у будь – якій сфері соціальної практики, вироблення власного ставлення до цінностей художніх творів.

Література

1. **Воскобойников В.Н.** Сущность и воспитательное назначение искусства/Воскобойников В.Н. История мировой и отечественной культуры. – М., 1996. – 286с.
2. **Масол Л.** Виховний потенціал мистецтва – джерело освітніх інновацій // Мистецтво та освіта №1, 2001 – С.2-5.
3. **Масол Л.** Концепція загальної мистецької освіти // Мистецтво та освіта – 2004, - №1. – С.3.
4. **Неменський Б.** Мудрость красоты. – М.,1984.

УДК 378.147:72

Кайдановська О.О.

ВИХОВАННЯ ТВОРЧОСТІ У АРХІТЕКТУРНІЙ ОСВІТІ

В статье рассмотрен характер творческой деятельности архитектора, определены направления формирования креативности студента средствами инновационных педагогических методов художественной педагогики.

Ключевые слова: *архитектура, креативность, педагогический метод.*

У високорозвиненому суспільстві архітектурна освіта допомагає вирішувати економічні, соціальні, національні проблеми держави підготовкою високопрофесійних кадрів архітекторів і дизайнерів, пристосованих до динамічних умов ринку праці. Сучасна освітня парадигма визначає орієнтири вищої школи щодо гуманізації змісту освіти та утвердження особисто орієнтованого підходу, запровадження новітніх розвивальних технологій і професійно спрямованих методів педагогічного впливу. Отже, ціллю навчання майбутнього зодчого стає не вузько профільна підготовка, а загальнокультурний, соціальний та особистісний розвиток кожного студента на шляху до формування креативного конкурентоспроможного фахівця.

Однак, аналіз теорії і практики архітектурної освіти України показав, що процес креативного розвитку майбутніх зодчих не становить цілісної системи, недостатньою мірою стимулює студентів до активного формування індивідуального творчого методу, має слабе навчально-методичне обґрунтування, що загострює протиріччя між сучасними високими вимогами до результатів архітектурної творчості та традиційними освітніми технологіями, зокрема у образотворчій підготовці.

Мета статті – розглянути проблему креативності майбутніх архітекторів, окреслити методичні напрямки її формування засобами проектною та образотворчою підготовки у відповідності до сучасних педагогічних парадигм і наукових теорій.

Основоположні позиції педагогіки і психології творчості (Г.Балл, Г.Батищев, В.Библер, І.Бех, Л.Виготський, О.Гулига, М.Каган, Г.Костюк, А.Коршунов, О.Леонт'єв, О.Лук, Я.Пономар'єв, В.Ротенберг, С.Рубінштейн, В.Семиченко, П.Симонов) надають можливість вивчати специфіку креативності в окремих професіях, в тому числі в архітектурі.

Зміст і характер творчої діяльності архітектора висвітлено у працях І.Азізян, І.Лежави, М.Нечаєва, О.Тіца, О.Фоменко, В.Шимко, І.Шпари, провідних роботах з архітектурної педагогіки (Б.Бархін, Г.Гребенюк, А.Єфімов, К.Зайцев, Г.Лебедева, І.Лежава, Д.Мелодинський, О.Степанов, І.Фомін, А.Чебікін, С.Шаповал), а також у дисертаційних дослідженнях вітчизняних (О.Конопльова, Н.Криворучко, Я.Пундик, О.Фоменко, С.Шубович) та російських (Г.Веслополова, Л.Зорін, Б.Карєв, Н.Качуровська, Т.Новікова, Д.Махотін, Т.Поляков, В.Соняк, І.Топчій) науковців.

Визначну роль художньої культури як фактора духовного та інтелектуального розвитку особистості студента обґрунтовано у педагогіці мистецтва (В.Кузін, Н.Молева, М.Ростовцев, А.Терент'єв, П.Чистяков, Є.Шорохов, Б.Юсов), уточнено у працях вітчизняних дослідників (В.Бутенко, М.Євтух, Л.Масол, О.Олексюк, Г.Падалка, О.Плахотнік, О.Ростовський, О.Рудницька, Г.Шевченко), зокрема у сфері мистецької вищої освіти (Г.Васянович, В.Мазепа, Н.Мартинівич, Л.Кондрацька, Н.Миропольська, В.Орлов, М.Сова, О.Шевнюк, О.Щолокова), фахової підготовки майбутніх архітекторів і дизайнерів (С.Алексєєв, А.Горбенко, В.Єжов, К.Кудряшев, О.Максімов, П.Рєвякін). Важливим є вивчення світового досвіду виховання креативності у навчанні мистецтва (Р.Арнхейм, Є.Барчаї, Й.Іттен, В.Кандинський, К.Малевич та інші), практичного педагогічного досвіду (Т.Агапова, В.Григор'єва, В.Зінченко, М.Коротков, М.Лещенко, М.Маслов, М.Пічкур, В.Шредер, В.Щербина).

Аналіз наукових праць із даної проблеми засвідчив, що дослідження переважно присвячені окремим напрямкам і дисциплінам архітектурної освіти. Найвною є недостатня розробленість питань цілісного науково-методичного забезпечення процесу формування креативності архітекторів у навчанні.

Архітектура є глобальною у просторовому відношенні і концентрованою у творчому плані сферою діяльності науки та мистецтв, вона має міждисциплінарний характер і займає чільне місце у загальносвітовому прогресі. Розглядаючи архітектурну працю у контексті універсальних ознак творчої діяльності людини (О.Леонт'єв, А.Шумілін) виділимо такі стійкі закономірності: евристичне мислення, загальну схему генерування гіпотез, візуалізацію вузлових моментів пошуку, створення моделі як результату творчості. Відомі дослідження архітектурної творчості розглядають її як систему «творчість-вигір-сприйняття» у поєднанні процесів утворення ідеальної та матеріальної моделей, і обов'язково апелюють до психологічних особливостей як суб'єкта реалізації творчого процесу, так і до специфіки створення та сприйняття архітектурної форми [1].

Основою наукового розгляду психологічних характеристик образотворчої діяльності архітектора є загальновідомі фази творчого процесу (В.Моляко, В.Роменець), які доповнюються положеннями психології художньої творчості (Л.Виготський, Б.Мейлах, Н.Рождественська): формулювання проблеми; підготовка до рішення проблеми; формування задуму; втілення задуму; перевірка і доопрацювання результатів. Більшість дослідників і практиків акцентують «озорення» як головний етап творчого процесу у архітектурі [1; 3].

Важливими є висновки видатного архітектора, науковця і педагога Б.Бархіна, який обґрунтував *творчий метод архітектора* і сформулював характеристики творчого процесу архітектурного проектування:

- проектне моделювання йде крізь ряд евристичних процедур мислення: вміння проводити аналіз, висувати гіпотези, оперувати ще несформованими ідеями;
- внутрішній механізм евристичної діяльності розкривається у складних взаємозв'язках інтуїтивного пошуку і дискурсивного мислення на шляху до реалізації творчої ідеї;
- необхідною умовою творчої діяльності є уява архітектора, спрямована на створення нових структур і втілення їх у образах, цей процес передбачає власну критику проміжних результатів своєї діяльності;
- евристичний підхід дозволяє перейти до рішення задачі в цілому, без перебору варіантів рішень у частинах, внаслідок чого відбір певного визначального критерію забезпечує ефективну проробку вихідної інформації;
- досягнення технічної культури окрім сприяння створенню і реалізації нових задумів, потребують їх опанування з позицій гуманістичної художньої культури.

Творчий метод архітектора являє собою синтез засобів роботи художника, вченого та інженера, у процесі проектування відбувається їх взаємопроникнення і взаємовідображення, знімаються протиріччя між категоріями дослідження і уяви. Зміст проектної діяльності полягає у тріаді аналіз-синтез-оцінка, що визначає циклічність процесу, де чергуються аналіз і синтез на різних рівнях мислення і діяльності: на рівні ідей, на рівні моделі, на рівні засобів графічного виявлення задуму. Архітектурне проектування є діалектичним процесом, що поєднує інтелектуальні, раціональні, емоційно-вольові фактори [1; 2].

Творче мислення у архітектурі спрямоване на пошук принципово нового рішення і характеризується передбаченням, активним відношенням до отриманої інформації, єдністю і цілісністю задуму, наявністю власної програми дій, що послідовно реалізується у моделюванні гармонійної та довершеної архітектурної композиції, науковому дослідженні, педагогічній творчості.

Проведений аналіз різних підходів і трактувань архітектурної професії довів, що умовою і засобом успішної творчої діяльності фахівця є належна образотворча підготовленість, естетичний смак і розвинуті художні здібності. Сучасний архітектор повинен мати різнобічну *художньо-естетичну підготовку*: знати основи естетики, філософії і психології мистецтва, поглиблювати культурологічну і мистецтвознавчу ерудованість, розуміти закономірності створення художнього образу, мати розвинуті здібності художнього сприйняття і просторового мислення, демонструвати достатні художньо-графічні вміння, вміти аналізувати мистецькі твори і брати участь у вербальному діалозі на художні теми [2; 4]. Засобом і інструментом архітектурної професії є візуалізація результатів проектної творчості, графічне художнє вираження думок, що, водночас, слугує механізмом генерування і удосконалення образу та конструктивної ідеї архітектурного об'єкта.

Образотворча діяльність архітектора у складі його професійних функцій спрямована на вирішення різноманітних художньо-образних, конструктивних та дослідницьких задач. Практично вона реалізується у вигляді сукупності функціонально пов'язаних креативних дій на всіх етапах вирішення конкретної проблеми, обумовлених швидкістю і різносторонністю реакцій на змінювані умови задачі, генеруванням множини варіантів ідей, єдністю логічного і інтуїтивного, асоціативністю художнього мислення.

Отже, креативність архітектора обумовлена здібністю до професійної творчості та візуалізації результатів, уміннями самостійно ставити перед собою творчі задачі, цілі та реалізовувати їх оптимальними художніми засобами, що є умовою формування індивідуальної технології творення архітектурної композиції.

У обґрунтуванні педагогічних методів розвитку креативності майбутнього архітектора спираємось на сучасні наукові концепції: редукції творчості та інтелекту у креативності як складовій розумових здібностей людини (Г.Айзенк, Д.Богоявленська, М.Смульсон); креативності на основі дивергентного (Дж.Гілфорд, Е.Торренс) і асоціативного мислення (А.Медник); теорії інвестування Р.Стернберга, креативності як загальної творчої здібності людини (В.Дружинін, М.Холодна). Психолого-педагогічні дослідження креативного розвитку студента у навчанні (В.Андреев, Н.Кичук, Н.Кузьміна, В.Моляко, О.Отіч, С.Сисоева) визначають креативність особистості як здатність до актуалізації творчого потенціалу в різних видах життєдіяльності за власною ініціативою та вибором нею відповідних засобів, що передбачає виховання швидкості мислення – здібності генерувати максимальну кількість ідей, гнучкості – здібності до широкої багатомірності ідей, оригінальності у виборі нестандартних рішень, точності – здатності надавати завершення продуктам мислення.

Виходячи з природи креативності у художньо-архітектурній сфері як продуктивної проектної діяльності за участю аналітичних міркувань, об'ємно-просторових уявлень, фантазійної уяви, графічного пошуку [3], у професійній підготовці майбутніх архітекторів повинні поєднуватись методи, орієнтовані як на аналітичну переробку і використання накопичених досвідом і наукою художніх знань, так і на інтуїтивний пошук та генерування нових суб'єктивних знань. Це ґрунтується на синтезі і взаємододатковості логічних і образних складових творчого акту в архітектурній професії.

Ефективність реалізації креативного потенціалу образотворчої підготовки у професійній освіті архітектора пов'язана із синтезом навчальних методів проблемного та пошукового характеру, зорієнтованих на паралельне формування логічних і образних компонент художньої діяльності та інтеграцію різноманітних способів творчих дій.

За результатами аналізу літературних джерел та педагогічного досвіду викладання образотворчих дисциплін на архітектурному факультеті, вважаємо, що педагогічний вплив на розвиток креативності студентів у складі особистісно та професійно орієнтованого мистецького навчання доцільно сконцентрувати на таких важливих напрямках: 1) виховання умінь і навичок

емоційно-чуттєвого сприйняття мистецтва, мотивація творчої уяви і фантазії; 2) формування аналітичних художніх умінь, професійного композиційного мислення.

Перша група евристично-інтуїтивних методів виховання креативності через побудову художніх образів реалізує установку на пошук вільних асоціацій, фантазування, відмову від застиглих форм, порушення звичних логічних зв'язків, використання специфічно художніх способів комунікації у взаємодії мистецтв. Принцип емоційної насиченості у вивченні мистецтва, за твердженням О.Рудницької, стимулює інтерес до вивчення теми, і повинен стати постійним тлом навчання. Здобуття навичок чуттєвого художнього бачення невід'ємне від вирішення задач культурного розвитку та збагачення внутрішнього світу студента, розкриття індивідуальності творчого потенціалу, опанування ним професійних способів креативної діяльності.

Як виявив проведений аналіз, найбільший прояв у художній педагогіці ці положення мають у вивченні композиції, зокрема у творчому використанні можливостей кольору та моделюванні кольорового просторового середовища:

1. *Формалізовані методи Й.Иттена*, які спрямовані на розвиток у студентів основ колористичної культури, майстерності вільного володіння формою і кольором як основними, універсальними категоріями будь-якого виду художньої творчості. Більшість чинних програм з дисциплін «Кольорознавство», «Основи композиції» застосовують формалізований підхід у педагогічних проблемних методах індукції і дедукції, аналізу та синтезу, порівняння та узагальнення.

2. *Філософсько-концептуальні методи* (Й.Гете, Р.Штайнер) виховання образного бачення, які засновані на опануванні творчої природи кольору у зв'язку з мовою інших мистецтв. Так, прикладами кольоробачення музики є композиції М.Чюрльоніса, позначені казковою поетичною метафоричністю, багатством уяви. Роботи фовістів (А.Матісс, Н.Гончарова) засновані на активних кольоросполученнях примітивного народного мистецтва. Проблеми синтезу мистецтв ставили художники авангарду у методах об'єднання художніх прийомів різних національних шкіл і видів художньої творчості.

3. *Чуттєво-експресивні прийоми* вираження емоційного стану колористичними засобами (М.Шагал, В.Кандинський). У абстрактних композиціях виражається певна ідея, створюються асоціативні образи через колористичну рефлексію почуттів.

Збагачення чуттєвого досвіду у практичному опануванні студентами основ художньої творчості відбувається завдяки *асоціативним прийомам* образотворчої підготовки, заснованим на механізмах уяви. Асоціації являють собою взаємозв'язок різних сторін психічних процесів (відчуттів, уявлень, ідей, думок, спостережень та ін.) у свідомості індивідуума, що відбивається у різноманітних завданнях, спрямованих на розвиток асоціативного мислення студентів засобами графіки та кольору. У педагогіці творчості для студентів-архітекторів ефективними є прийом *аглотинації*, який передбачає уявне «склеювання» цілого з несумісних частин, прийом *акцентування*, який виділяє в цілому однієї риси з наступним розвитком її до будь-якої віддаленої межі, прийом *«випереджувального відображення»* – доведення до крайньої точки, до абсурду прогнозу можливих варіантів розвитку об'єкта чи ситуації. Завдання архітектурного та художнього спрямування, виконані на основі різнопланових асоціацій, суттєво збагачують емоційний досвід студентів, стимулюють до образної експресії та виразності створюваних архітектурних форм.

Підтримуючи семантичний підхід до розвитку креативності у художньому вихованні (І.Ветрова, Т.Рейзенкінд), підкреслимо значення *прийому алегорії* для проєкції образної ідеї у пластику образотворчого матеріалу. Особливістю використання візуальної метафори у її багатстві значень є потяг до креативного осмислення теми, створенні символічних образів, зміст яких можливо передати тільки образотворчими способами. Алегоричні та метафоричні прийоми формотворення (А.Антоніадес, В.Глазичев, Ч.Дженкс, Р.Вентурі, У.Еко) найчастіше застосовуються у практиці викладання архітектурної композиції.

Задачі креативного сприйняття творів мистецтва, рефлексії художніх образів вирішує *прийом інтерпретації* мистецьких явищ, причому ступінь співтворчості із автором може моделюватись від особистісного «вживання» у художній текст, його переживання і вивчення до створення самостійної композиції. Позитивними результатами виконання робіт є мобілізація творчої енергії, пошукових зусиль студентів, їх емоційна зацікавленість творчим методом митця, співпереживання художнім ідеям, чуттєве усвідомлення власних уподобань у мистецтві та архітектурі.

До креативних методів образотворчої підготовки віднесемо *метод творчого експерименту*, що у пізнанні мистецтва переноситься у практичну площину як мотивація винахідництва через розширення досвіду використання засобів образної виразності, зокрема у дослідженні можливостей художнього матеріалу [3]. Експеримент має значення не тільки у реалізації творчої ідеї, але він може бути поштовхом у процесі пошуку, засобом творчої імпровізації, завдяки чому студент вчиться

розуміти парадоксальність художньої творчості, генерувати нові цілі та ідеї безпосередньо у художній дії. Важливим виховним моментом у цьому є феномен винаходу, коли сам студент фіксує народження власного «геніального» твору. Важливо, щоб у кожному навчальному завданні досягались цілі хоча б невеликого, але відкриття у розвитку теми через поглиблене її переживання і вивчення.

Мотивують емоційне відношення до образотворчої діяльності та експериментування *методи індивідуалізації і диференціації* проблемних задач згідно особистісним художнім уподобанням студента, які викликають інтерес до винаходу нових нетрадиційних способів дій, окреслюють нові цілі творчого навчального пошуку. Диференціація та варіативність завдань може здійснюватись у відповідності до майбутнього напрямку професійної роботи, що сприятиме максимальному розкриттю творчих потенцій особистості у найбільш близький для кожного галузі мистецтва. Методи диференціації навчальних задач відповідно до наявного рівня художнього розвитку та уподобань кожного студента змінюють сталу педагогічну установку на репродуктивне і одноманітне відтворення натури у курсах рисунку і живопису, переорієнтовуючи цілі роботи на досягнення принципово нового результату.

Другий напрямок педагогіки креативності виявляється у розвитку раціонального художнього мислення студентів-архітекторів шляхом застосування аналітичних методів навчання образотворчого мистецтва, які орієнтують студентів на вивчення, бачення і передачу художньої форми у просторі, у русі, у часі; на усвідомлення і виявлення побудови, функції, взаємозв'язку елементів художньої композиції; на відкриття краси та внутрішньої логіки архітектурного об'єкта та візуальне донесення цього до глядача.

Першим етапом у становленні професійного аналітичного сприйняття художніх об'єктів є застосування *методу композиційного аналізу*, який передбачає відстеження дії основних категорій теорії композиції у відношенні до реальної практики їх існування у вигляді творів живопису, скульптури та архітектури. Слід зазначити, що аналітичне виявлення емоційно-естетичних властивостей будь-якого художнього твору відбувається завдяки певним орієнтирам – загальним композиційним поняттям та принципам графічної формалізації, які наочно виявляють семантичну та естетичну інформативність художньої форми, надають можливість оцінити ступінь композиційної довершеності, конструктивності складових елементів та твору в цілому. Дослідження правил композиційної організації відбувається за різними візуальними ознаками – величиною, конфігурацією, розміщенням формотворчих елементів, характером членування поверхні та ін.

Метод композиційного аналізу застосовується як у дослідженні візуальних композиційних характеристик художніх творів (завдання з теоретичних образотворчих дисциплін, передпроектний аналіз), так і у зворотному напрямку – як метод креативного винайдення власних рішень. В обох випадках основою пошукової діяльності є розробка *композиційних схем*, які дають змогу виявити принципове зонування площини (простору) композиції, напрям основних формотворчих ліній, співвідношення мас, ритмічність елементів. Залежно від конкретної навчальної задачі, використовуються «локальні» принципи формалізації (лінійний, силуетний, світлотіньовий, моно чи поліхромний, образно-символічний) та, найчастіше, це комбіновані графічні прийоми, вживання яких суттєво підвищує ефективність пошуку оригінальних художньо-проектних рішень внаслідок залучення логічно вмотивованих принципів формотворення. Сутність процесу композиційного пошуку за аналітичним методом становить цілісна організація формотворчих елементів, яка надає принципово сформованому вирішенню максимальної естетичної виразності.

Подібний алгоритм стилізації художньої форми стає основою подальшої образотворчої діяльності студентів у розробці ескізів площинних та об'ємних композицій, візуалізації архітектурних ідей та створенні будь-яких інших графічних зображень, де композиційну цілісність забезпечують: зображення ідеального узагальненого образу найпростішими графічними модулями; формотворення на основі контурного чи силуетного рисунку; оптимізація поєднання сталих та новачієних засобів художньої виразності; використання сучасних комп'ютерних технологій образотворчого моделювання. Це привчає до використання певного алгоритму дій, що об'єктивно спрямовуватиме образотворчу діяльність студента на досягнення креативного результату.

Як бачимо, процес вирішення практичних задач композиційного аналізу має активний творчий характер, виховуючи професійно необхідні якості креативного мислення фахівця (оригінальність, динамізм, семантичну гнучкість, генерування множини ідей), готуючи майбутнього архітектора до самостійного вироблення композиційно досконалого продукту.

Значні позитивні результати щодо розвитку креативних аналітико-художніх умінь студентів надає використання *комбінаторного методу*, який передбачає виокремлення та поступове вирішення ряду конструктивно-логічних задач художнього формоутворення шляхом креативного комбінування

різновидів графічних зображень [2]. Найсуттєвішою особливістю комбінаторного методу є варіативність як закономірність аналітичної побудови художньої композиції, візуалізація динаміки її розвитку, що пов'язано із уміннями критичної оцінки рішень, зіставлення різних критеріїв виразності.

Відомо, що основою продуктивної аналітико-художньої діяльності є вміння уявного моделювання об'єкту зображення, вільного оперування ним у свідомості, співвіднесення ідеальних та реальних якостей форми [1; 3], що актуалізує застосування педагогічних *методів моделювання*, які підвищують проблемність образотворчого навчання завдяки послідовному вирішенню ряду евристичних задач із послідовного дослідження комплексу композиційних ознак художніх об'єктів у самостійній графічній та проектній роботі. Тобто, генерування образу майбутнього твору завжди пов'язане із винайденням та поступовою розробкою провідної композиційної ідеї, що дає змогу говорити про композиційне моделювання як спосіб вираження та збагачення креативного потенціалу студента-архітектора у різних видах завдань з макетування, колірної гармонізації площини, розробці серії ескізів.

У світовому досвіді педагогіки творчості широко застосовуються *методи тренування креативності* (Г. Альтшуллер, Д.Аллен, Е.де Боно, Т.Бьюзен, А.Осборн, Д.Роуз, Р.Ейк, М.Чиксентмихайи, Л.Шрагіна), що у практиці архітектурної освіти можливо трансформувати у різноманітні методики ознайомлення з основами проектної творчості, цілями яких є засвоєння професійних прийомів стимуляції творчої діяльності та доведення до автоматизму умінь користуватися ними. З огляду на специфіку образотворчого навчання, відмітимо такі сучасні методи виховання креативності особистості, які дозволяють проводити творчий пошук одночасно у вербальній та графічній формах:

- *метод «шести шляп мислення»* (Е.де Боно), який змушує подивитись на проблему з різних боків, розділяючи розумовий процес на окремі етапи відповідно основним фазам творчого процесу;

- *метод ментальних карт «Mind Mapping»* (Т.Бьюзен), який дозволяє структурувати процес мислення, правильно розставити пріоритети через візуалізацію різноманітних проблемних ситуацій у проясненні певного питання, у зборі інформації, у прийнятті рішення; алгоритм роботи заснований на радіанному мисленні, де виділяється основна проблема, і від неї, як від стовбура дерева, відгалужуються різні ідеї, що само по собі є творчим процесом пошуку вирішення проблеми на естетичних засадах;

- *метод мозкового штурму* як групова форма пошуку рішення, результативність якого визначається професійним керівництвом процесом генерації ідей та їх обговорення у своєчасній фіксації думок та переведенні їх, за можливістю, у графічну форму, результатом є множина можливих рішень проблеми, які підлягають наступному сортуванню та оцінці;

- *метод синектики*, який використовує алгоритм креативного мислення у доведенні синергетичного взаємозв'язку будь-яких різних речей у фізичному, психологічному або символічному плані; практичні завдання розвивають навички свідомого використання законів цілісного сприйняття архітектурних та художніх явищ, застосування логічних і психологічних аналогій.

Основною ідеєю тренувальних методів розвитку креативності є подолання канонічних, шаблонних уявлень про предмет образотворчої діяльності, виявлення його нових якостей. У ситуаціях, пов'язаних з проектуванням, ефективними є *прийом інверсії*, який встановлює незвичний погляд на об'єкт роботи та прийом «проектування в уявних умовах», коли реальні обставини умовно замінюються зовсім незвичними.

У креативній образотворчій роботі слід максимально широко використовувати весь арсенал знань та вмінь, накопичених художньою культурою, що можливо за допомогою *прийому евристичних аналогій*. У їх числі «прямі» аналогії – запозичення художніх форм із віддалених природних та технічних сфер; «суб'єктивні» аналогії, коли автор уподібнює себе іншим персонажам; «символічні» аналогії, що привласнюють одному явищу незвичні для нього властивості; «фантастичні» аналогії, коли придумуються явища і речі, у принципі неможливі, що виражається у оригінальних композиційних рішеннях, несподіваних формах та способах поєднання елементів композиції. В цілому, розглянуті тренувальні методи активізують творче уявлення студента, мотивують до винайдення нетрадиційних рішень, виховують самостійність думок.

Всі вищерозглянуті методи є основою становлення *професійної креативності майбутнього архітектора*, яку ми розуміємо як здатність самостійно приймати рішення та нести за них відповідальність, потяг до постановки і вирішення творчих художньо-професійних проблем, обґрунтований вибір необхідних способів виконання виробничих дій та оціночне відношення до результатів, а також можливість відступити від заданого алгоритму, здібність видозмінювати

форму і характер отриманої інформації, коригувати художній зміст завдань та уміння синтезувати естетичну оцінку.

Застосування сукупності проблемних методів розвитку креативності студента-архітектора забезпечить новий якісний рівень підготовки фахівця у швидкозмінних соціальних та науково-технічних умовах, сприятиме комплексній готовності до успішної творчої самореалізації випускника у всіх галузях реальної професійної діяльності – педагогічній, науковій роботі, архітектурному проектуванні. Задачею подальшого дослідження є системна розробка дидактичних і методичних основ художнього виховання майбутнього архітектора, обґрунтування і практичне запровадження креативних освітніх технологій мистецької освіти.

Отже, можна зробити наступні висновки:

1. Архітектурна діяльність послідовно реалізує основні етапи творчого процесу: формулювання проблеми; підготовка до рішення проблеми; формування задуму; втілення задуму; перевірка і доопрацювання результатів. Творчий метод архітектора є евристичним пошуком принципово нового рішення, він характеризується передбаченням, активним відношенням до отриманої інформації, цілісністю задуму, наявністю власної програми дій, що реалізується у моделюванні архітектурної композиції, науковому дослідженні, педагогічній творчості.

2. Креативність архітектора обумовлена здібністю до професійної творчості та візуалізацією результатів, умінь ставити творчі задачі та реалізовувати їх оптимальними художніми засобами. Реалізація креативного потенціалу образотворчої підготовки у архітектурній освіті забезпечується синтезом педагогічних методів та прийомів проблемного та пошукового характеру, зорієнтованих на паралельне формування логічних і образних компонент художньої діяльності.

3. Виховання креативності майбутнього архітектора відбувається за двома напрямками. Перша група евристично-інтуїтивних методів виховання креативності мотивує до побудови художніх образів на основі асоціацій, використання специфічно художніх способів комунікації у взаємодії мистецтв. Друга група методів спрямована на розвиток раціонального художнього мислення студентів шляхом застосування аналітичних методів навчання образотворчого мистецтва.

Література

1. *Архитектура и психология* / А.В.Степанов, Г.И.Иванова, Н.Н.Нечаев. – М.: Стройиздат, 1993. – 295 с.
2. *Бархин Б.Г.* Методика архитектурного проектирования. – М.: Стройиздат, 1993. – 436 с.
3. *Криворучко Н.І.* Творчий процес в архітектурі (логічні та інтуїтивні аспекти): Автореф. дис... канд. арх.. – Х., 2000. – 18 с.
4. *Отич О.М.* Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання. – Чернівці: Зелена Буковина, 2007. – 752 с.

УДК 37.034 "3724"

Флегонтова Н.

КУЛЬТУРНЕ ДОЗВІЛЛЯ ЯК ЧИННИК ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

В статье рассматривается социальная и педагогическая сущность культурного досуга и свободного времени, которое заключается в целенаправленном формировании высокодуховной, всесторонне развитой личности и предполагает свободную её деятельность.

Ключевые слова: культурный досуг, свободное время, духовный потенциал личности.

В умовах духовного занепаду і руйнації моралі суспільства, що набули сьогодні планетарного значення, актуально постало питання пошуку шляхів подолання моральної кризи суспільства. Це спонукає глибоко замислитися над витоками нашої культури, звернутися до джерел духовної спадщини нашого народу.

Ми є живими свідками масової переорієнтації свідомості мільйонів людей на світоглядні та морально-етичні цінності, надбані людством, які до сьогодні не знаходили свого місця в житті суспільства і заперечувалися загально обов'язковою ідеологією. Проте в умовах вільного вибору надзвичайно важливим є правильне спрямування діяльності особистості в обраному нею напрямі, який сприяв би її розвитку, піднесенню її духовності.

Майбутнє України значною мірою залежить від рівня духовності сучасної молоді, від багатства її особистісного потенціалу і готовності розпочати розв'язання соціально-культурних проблем суспільства. Значні соціально-культурні та соціально-педагогічні ресурси у формуванні